

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه کاشان

دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی

گروه زبان و ادبیات عربی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته زبان و ادبیات عربی

عنوان:

سبک‌شناسی شعر شکست ۱۹۶۷ (سروده‌های «هوامش علی دفتر النکسه»، «بکائیه اِلی شمس حزیران»، «لن أبکی» و «البكاء بین یدی زرقاء الیمامه»).

استاد راهنما:

دکتر سید رضا میر احمدی

استاد مشاور:

دکتر علی نجفی ایوکی

توسط:

سپیده آقاجان پور امیرهنده

آبان ۱۳۹۲

بسمه تعالی

تاریخ: ۹۲، ۹، ۶
شماره: ۳۳۲۰۸
پیوست:

دانشگاه کاشان

دانشکده ادبیات و
زبانهای خارجی

مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه
صور جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

نام و نام خانوادگی دانشجو: خانم سپیده آقا جانپور امیر هنده شماره دانشجویی: ۹۰۱۲۵۳۰۰۰۲

رشته: زبان و ادبیات عرب دانشکده: ادبیات و زبانهای خارجی

عنوان پایان نامه: سبک شناسی شعر شکست ۱۹۶۷

تعداد واحد پایان نامه: ۴ واحد تاریخ دفاع: ۱۳۹۲/۸/۲۱

این پایان نامه به مدیریت تحصیلات تکمیلی به منظور بخشی از فعالیتهای تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد ارائه می گردد. دفاع از پایان نامه در تاریخ ۱۳۹۲/۸/۲۱ مورد تأیید و ارزیابی اعضای هیأت داوران قرار گرفت و با نمره ۱۸/۰۷ به عدد و با درجه بسیار خوب به تصویب رسید. به حرفه و دقت هم

اعضاء هیأت داوران:

عنوان	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
۱. استاد راهنما	دکتر سپید رضا میر احمدی	استادیار	
۲. استاد مشاور	دکتر علی نجفی ایوکی	استادیار	
۳. متخصص و صاحب نظر دانشگاه	دکتر امیرحسین رسول نیا	استادیار	
۴. متخصص و صاحب نظر دانشگاه	دکتر حسین ایمانیان	استادیار	
۵. نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر امیرحسین رسول نیا	استادیار	

دکتر محمد رضا منصورنیا
مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه

آدرس: کاشان - بومرگ قطب روانی

کد پستی: ۵۱۱۶۷-۸۷۳۱۷

تلفن: ۵۹۲۳۷۷-۷۱

www.kashanu.ac.ir

دانشگاه کاشان

بسمه تعالی

تاریخ:

شماره:

بیت:

تجهیزنامه

در این پایان نامه با عنوان:

۱- مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش اینجانب بوده و صحت و اصالت مطالب نگارش شده مورد تأیید می باشد و در مواردی که از یافته های علمی و پژوهشی دیگر محققان تحت عنوان کتاب، پایان نامه، مقاله و غیره استفاده نموده ام؛ رعایت کادل امانتداری را در ذکر مشخصات و منابع و مآخذ استفاده شده نموده و آن را در فهرست مربوطه اش درج کرده ام.

۲- تمامی یا بخشی از پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی یا امتیازی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی توسط اینجانب و یا فرد دیگری ارائه نگردیده است و در تدوین متن پایان نامه چارچوب مصوب دانشگاه را به طور کامل رعایت کرده ام.

۳- مقالات مستخرج از این پایان نامه / رساله کاملاً حاصل پژوهش اینجانب بوده و از هرگونه جعل در داده ها و یا تغییر پرهیز شده است.

۴- کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج، مطالعات، اختراعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس از این پایان نامه برای دانشگاه کاشان محفوظ است. نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.

۵- در صورت اثبات تخلف در هر زمان مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه کاشان از درجه اعتبار ساقط و با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات مربوط رفتار خواهد شد.

نام و نام خانوادگی استاد راهنما:

نام و نام خانوادگی دانشجو:

سید آصف
امضاء

امضاء

آدرس: کاشان - بوارتطب، راندی

کد پستی: ۸۷۳۱۷-۵۱۱۶۷

تلفن: ۵۵۱۱۱۲۱ - دورنگار ۵۵۱۱۱۲۱

www.kashanu.ac.ir

تقدیم به:

پدر و مادر عزیزم

خدای را بسی شاکرم که از روی کرم پدر و مادری فداکار نصیبم ساخته تا در سایه درخت پر بار وجودشان بیاسایم و از ریشه محبت آنها شاخه و برگ گیرم و از سایه وجودشان در راه کسب علم و دانش تلاش نمایم.

والدینی که بودنشان تاج افتخاری است بر سرم و نامشان دلیلی است بر بودنم چرا که این دو وجود پس از پروردگار مایه هستی ام بوده اند دستم را گرفتند و راه رفتن را در این وادی زندگی پر از فراز و نشیب آموختند.

آموزگارانی که برایم زندگی؛ بودن و انسان بودن را معنا کردند.

خواهرانی که خستگی های این راه را به امید و روشنی راه تبدیل کرده و امیدوارم بتوانم در آینده ای نزدیک جواب گوی این همه محبت آنها باشم.

حال این برگ سبزی است تحفه درویش تقدیم آنان...

تقدیر و تشکر :

حمد و سپاس خداوندی را که یاریم داد تا با بهره از گستره بی‌انتهای لطفش، گذر از مرحله‌های زندگی‌م را تجربه نمایم. خداوندی که بر هر نعمت، حق سپاسی برای بندگان مقرر فرموده است.

بر خود لازم می‌دانم از زحمات استاد ارجمند جناب آقای دکتر میراحمدی که با چهره‌ای مسرور با راهنمایی‌های خویش، مرا مورد لطف قرار دادند تقدیر و تشکر نمایم.

هم‌چنین از جناب آقای دکتر نجفی به‌عنوان استاد مشاور که در تمام مراحل پایان‌نامه از زحمات ایشان برخوردار بوده‌ام کمال تشکر و قدردانی را دارم.

در پایان از خانواده محترم خود به ویژه خواهران مهربانم که با رهنمودهای دلسوزانه و پی‌گیری‌های مصرانه، بارقه امید را در دل من منور ساختند، تشکر می‌نمایم.

چکیده:

سبک‌شناسی، از جمله علوم ادبی است که امروزه اهمیت خاصی دارد و یکی از شیوه‌های مهم برای پی‌بردن به ویژگی‌های یک اثر و به‌دست آوردن معیاری از روش هنری یک هنرمند، به‌منظور تحلیل آثار او بر اساس زبان و ویژگی‌های ادبی و فکری به‌شمار می‌آید. در ادبیات، سبک روشی است که شاعر یا نویسنده برای بیان موضوع خود برمی‌گزیند؛ یعنی شیوه گفتن است. شاعر و نویسنده به واسطه سبک خاص خود، در تمامی مراحل از انتخاب موضوع گرفته تا نوع کلمات، لحن و سیاق تألیف عناصر گوناگون، آن‌گونه که خود می‌خواهد متن را می‌آفریند.

شکست عرب‌ها برابر اسرائیل در جنگ سال ۱۹۶۷، تأثیر ژرفی در جامعه عرب گذاشت و هر کس به نوعی نسبت به آن ابراز احساسات کرد. نزار قبانی، بیاتی، فدوی طوقان و امل دنقل به عنوان چهار شاعر نامدار عربی هر کدام به گونه‌ای حادثه یاد شده را تصویر کردند؛ آنان خود را جدا از تعهد به جامعه و مردم آن ندانسته و در سروده‌های خود به گونه‌های مختلف تعهد و التزام‌شان را نسبت به آن بیان داشتند.

این پژوهش، پس از بررسی معنای لغوی و اصطلاحی سبک و پیشینه آن در ادب عربی و اروپایی و فارسی و نیز با نگاهی گذرا به موقعیت سیاسی، محل زندگی و سرگذشت فردی این چهار شاعر، به بررسی سبک‌شناسانه سروده «هوامش علی دفتر النکسه» از نزار قبانی، «بکائیه إلی شمس حزیران» از عبد الوهاب بیاتی، «لن أبکی» از فدوی طوقان و سروده «البكاء بین یدی زرقاء الیمامه» از امل دنقل، پرداخته و از این رهگذر در پی آن است تا با کاوش در سه سطح زبانی، ادبی و فکری آثار، به اجزای متشکله ساختار متون دست یابد.

کلمات کلیدی: سبک و سبک‌شناسی، ادب پایداری، نزار قبانی، عبدالوهاب البیاتی، فدوی

طوقان، امل دنقل.

الملخص:

إنّ الأسلوبية، من العلوم الأدبية التي لها الدور الهامّ اليوم و يعتبر من الأساليب المهمة لحصول ميزات أثرٍ و لكسب معيارٍ من طريقٍ فنّي لفنّان من أجل تحليل آثاره وفقاً للغة و الخصائص الأدبية و الفكرية. في الأدب، أنّ الأسلوبية طريقةً يختارها الشاعر أو الكاتب لبيان موضوعه؛ أي طريقة التعبير. يؤثّر الشاعر و الكاتب تأثيره على الأثر بواسطة أسلوبه الخاصّ في كلّ المراحل من انتخاب الموضوع إلى نوع الكلمات و النعمة و سياق العناصر المختلفة و يخلق النصّ كما يريد.

أثّرت نكسة العرب قبال اسرائيل سنة ١٩٦٧، تأثيراً عميقاً في الوطن العربي و عبّر عن الإحساس شكلاً خاصاً بالنسبة لها. صوّر «نزار قباني»، «بياتي»، «فدوى طوقان» و «أمل دنقل»، بصفتهم شعراء العربي الكبار، الحادث المذكور بشكلٍ خاصّ و أتهم لايعتبرون أنفسهم للإلتزام بالوطن و شعبهم فيعتبرون عن هذا الإلتزام بطرق مختلفة.

عالجت هذه الدراسة تحليل أسلوبية قصيدة «الهوامش على دفتر النكسة» من نزار قباني، «بكائية إلى شمس حزيران» من عبدالوهاب البياتي، «لن أبكي» من فدوى طوقان و أنشودة «البكاء بين يدي زرقاء اليمامة» من أمل دنقل و بالتالي تتطرق إلى الأجزاء المتشكّلة من سياق النصوص بطريقة العمق في ثلاثة مستويات اللغوية، الأدبية و الفكرية للآثار.

الكلمات الرئيسيّة: الأسلوب و الأسلوبية، أدب المقاومة، نزار قباني، عبدالوهاب البياتي، فدوى طوقان، أمل دنقل.

فهرست مطالب

صفحات

۱	مقدمه
۳	پیشینه بحث
۳	اهداف پژوهش
۴	ضرورت پژوهش
۴	فرضیه و سؤالات
۵	شیوه پژوهش
۶	فصل اول: نگاهی به سبک، پیشینه آن و اصول سبک‌شناسی
۷	۱-۱- پیشینه سبک و سبک‌شناسی
۱۰	۲-۱- معانی مختلف سبک و تعریف آن از نظر صاحب‌نظران
۱۹	۳-۱- سبک و سبک‌شناسی علمی در ایران و اروپا و کشورهای عربی
۲۶	۴-۱- بازشناسی عناصر سبکی
۲۹	۱-۴-۱- سطح زبانی
۳۰	۱-۴-۱-۱- سطح آوایی (سبک‌شناسی آواها)
۳۱	۱-۴-۱-۱-۱- موسیقی بیرونی (وزن)
۳۲	۱-۴-۱-۲- موسیقی کناری (قافیه)
۳۳	۱-۴-۱-۳- موسیقی درونی (صنایع بدیع لفظی)
۳۴	۲-۴-۱- سطح لغوی (سبک‌شناسی واژه‌ها)
۳۵	۳-۴-۱- سطح نحوی (سبک‌شناسی جمله)
۳۶	۲-۴-۱- سطح ادبی

۳۶	۱-۴-۳- سطح فکری
۳۸	فصل دوم: سبک‌شناسی قصیده «هوامش علی دفتر النکسه» نزار قبانی
۳۹	۱-۲- نزار قبانی
۴۳	۲-۲- نزار قبانی و شعر سیاسی
۴۷	۳-۲- مناسبت سرودن قصیده «هوامش علی دفتر النکسه»
۴۹	۴-۲- سبک‌شناسی قصیده «هوامش علی دفتر النکسه»
۴۹	۱-۴-۲- تحلیل قصیده در سطح زبانی
۴۹	۱-۱-۴-۲- تحلیل قصیده در سطح آوایی
۵۱	۱-۱-۱-۴-۲- موسیقی بیرونی سروده
۵۲	۲-۱-۱-۴-۲- موسیقی کناری سروده
۵۳	۳-۱-۱-۴-۲- موسیقی درونی سروده
۵۵	۲-۱-۴-۲- تحلیل قصیده در سطح لغوی
۵۷	۳-۱-۴-۲- تحلیل قصیده در سطح نحوی
۶۰	۲-۴-۲- تحلیل قصیده در سطح ادبی
۷۲	۳-۴-۲- تحلیل قصیده در سطح فکری
۸۲	فصل سوم: سبک‌شناسی قصیده «بکائیه إلی شمس حزیران» عبدالوهاب البیاتی
۸۲	۱-۳- عبدالوهاب البیاتی
۸۷	۲-۳- عبدالوهاب البیاتی و شعر سیاسی
۹۱	۳-۳- مناسبت سرودن قصیده «بکائیه إلی شمس حزیران»
۹۲	۴-۳- سبک‌شناسی قصیده «بکائیه إلی شمس حزیران»

۹۳	۱-۴-۳- تحلیل قصیده در سطح زبانی
۹۳	۱-۱-۴-۳- تحلیل قصیده در سطح آوایی
۹۳	۱-۱-۱-۴-۳- موسیقی بیرونی سروده
۹۴	۲-۱-۱-۴-۳- موسیقی کناری سروده
۹۵	۳-۱-۱-۴-۳- موسیقی درونی سروده
۹۷	۲-۱-۴-۳- تحلیل قصیده در سطح لغوی
۱۰۰	۳-۱-۴-۳- تحلیل قصیده در سطح نحوی
۱۰۳	۲-۴-۳- تحلیل قصیده در سطح ادبی
۱۱۱	۳-۴-۳- تحلیل قصیده در سطح فکری
۱۱۵	فصل چهارم: سبک‌شناسی قصیده «لن أبکی» فدوی طوقان
۱۱۶	۱-۴- فدوی طوقان
۱۲۲	۲-۴- فدوی طوقان و شعر سیاسی
۱۲۹	۳-۴- مناسبت سرودن قصیده «لن أبکی»
۱۳۰	۴-۴- سبک‌شناسی قصیده «لن أبکی»
۱۳۰	۱-۴-۴- تحلیل قصیده در سطح زبانی
۱۳۰	۱-۱-۴-۴- تحلیل قصیده در سطح آوایی
۱۳۰	۱-۱-۱-۴-۴- موسیقی بیرونی سروده
۱۳۱	۲-۱-۱-۴-۴- موسیقی کناری سروده
۱۳۲	۳-۱-۱-۴-۴- موسیقی درونی سروده
۱۳۴	۲-۱-۴-۴- تحلیل قصیده در سطح لغوی
۱۳۶	۳-۱-۴-۴- تحلیل قصیده در سطح نحوی

۱۳۸	۲-۴-۴- تحلیل قصیده در سطح ادبی
۱۴۴	۳-۴-۴- تحلیل قصیده در سطح فکری
۱۴۹	فصل پنجم: سبک‌شناسی قصیده «البكاء بین یدی زرقاء الیمامه» أمل دنقل
۱۴۹	۱-۵- أمل دنقل
۱۵۴	۲-۵- أمل دنقل و شعر سیاسی
۱۵۶	۳-۵- مناسبت سرودن قصیده «البكاء بین یدی زرقاء الیمامه»
۱۶۱	۴-۵- سبک‌شناسی قصیده «البكاء بین یدی زرقاء الیمامه»
۱۶۱	۱-۴-۵- تحلیل قصیده در سطح زبانی
۱۶۱	۱-۴-۵- ۱- تحلیل قصیده در سطح آوایی
۱۶۲	۱-۴-۵- ۱-۱-۱- موسیقی بیرونی سروده
۱۶۳	۱-۴-۵- ۲-۱-۱- موسیقی کناری سروده
۱۶۴	۱-۴-۵- ۳-۱-۱- موسیقی درونی سروده
۱۶۸	۲-۴-۵- ۲-۱- تحلیل قصیده در سطح لغوی
۱۷۰	۳-۴-۵- ۳-۱- تحلیل قصیده در سطح نحوی
۱۷۲	۲-۴-۵- تحلیل قصیده در سطح ادبی
۱۸۰	۳-۴-۵- تحلیل قصیده در سطح فکری
۱۸۵	نتایج
۱۹۴	منابع

مقدمه

ادبیات پایداری ادبیاتی است که آزموده‌های مبارزاتی یک نسل مقاوم و مبارز را که برای رهایی سرزمین، دین، فرهنگ و سنت‌های خود از چنگال تجاوزگران به حریم ارزش‌های ملی و انسانی به پا خاسته، برای نسل‌های آینده در بیان فخیم شعری و ادبی ترسیم و تصویر می‌کند. این ادبیات، از نوع ادب متعهد و سیاسی است و محتوای آن بیان تلاش‌ها، اخلاص‌ها، ایثارها، رزم‌ها و محرومیت‌ها و مظلومیت‌های ملّتی است که برای دفع تجاوز نظامی، فرهنگی، دینی، سنتی، ملّی دشمنان قد برافراشته است و در این مسیر رنج دیده و آوارگی کشیده است.

شکست عرب‌ها در ژوئن ۱۹۶۷م. از صهیونیست‌ها- که به «نکسه» معروف گشته - آن قدر برای انسان عربی و بویژه شاعران عرب سخت و باورنکردنی بود که شروع به انتقاد از عملکرد حاکمان پوشالین خود و شیوه زمامداری آنان نمودند و در سروده‌هایشان آن‌ها را مسئول اصلی شکست و آوارگی انسان عربی بر شمردند. با عنایت به اهمیت موضوع، این پژوهش بر آن است تا به سبک‌شناسی مهم‌ترین سروده‌هایی بپردازد که با محوریت شکست سروده شده است که از قرار زیر است:

۱- سروده «هوامش علی دفتر النکسه» از نزار قبانی. ۲- سروده «بکائیه إلی شمس حزیران» از عبدالوهاب البیاتی. ۳- سروده «لن أبکی» از فدوی طوقان. ۴- سروده «البکاء بین یدی زرقاء الیمامه» از أمل دنقل.

برای آن‌که بتوانیم سروده‌های یادشده را از لحاظ سبک‌شناسی تجزیه و تحلیل کنیم، نیاز به روشی مشخص داریم. از جمله علمی‌ترین و ساده‌ترین روش‌ها برای این‌کار این است که متن را از سه دیدگاه زبانی، ادبی و فکری مورد واکاوی قرار دهیم؛ تا از آن رهگذر بتوانیم ضمن اشراف به اجزای تشکیل‌دهنده متن، ساختار آن‌را با توجه به روابط اجزاء با یکدیگر دریابیم. از میان مختصات که در یک اثر به چشم می‌خورد تنها برخی از آن‌ها ارزش سبکی دارند که از آن‌ها با

عنوان مختصات سبک‌آفرین یاد می‌شود. حال این مختصات چه زبانی باشند، چه ادبی و چه فکری باید متکرر باشند.

در سطح زبانی که خود به سه سطح آوایی، لغوی و نحوی تقسیم می‌شود به بررسی موسیقی بیرونی و کناری و درونی اثر ادبی می‌پردازیم. سپس در سطح لغوی نحوه‌ی گزینش واژگان، ساده یا مرکب بودن الفاظ، درصد واژگان عربی و غیر عربی، کهن‌گرایی، بسامد واژگان و نوع گزینش واژگان با توجه به محور جانشینی مورد بررسی قرار می‌گیرد. سرانجام در سطح نحوی، جمله‌ها از نظر محور همنشینی، کوتاه و بلند بودن جملات و اسمیه و فعلیه بودن آن‌ها بررسی می‌شوند. زمان افعال و ضمیرها نیز از جمله مشخصه‌های سبک‌ساز در این سطح است.

در تحلیل سطح ادبی متن، مسائلی از علم بیان هم‌چون تشبیه، استعاره، سمبل و کنایه و مسائل بدیعی مثل ایهام، تناسب و مسائل علم معانی چون ایجاز، اطناب، قصر و حصر مورد بحث قرار می‌گیرد. (شمیسا، ۱۳۷۳: ص ۱۵۸) لازم به ذکر است که بررسی جمله‌های استفهامی، کاربرد نماد و نماد پردازی و اسطوره نیز از جمله مسائلی هستند که در این سطح بررسی می‌شوند. در این سطح -هم‌چنان‌که از نامش پیدا است- زبان ادبی اثر و انحراف از هنجارهای هنری و خلاقیت‌های ادبی بررسی می‌شوند. تمام سخن‌فرمالیست‌های روسی این‌است که در ادبیات، اصل، ادبیت (literariness) است، یعنی آنچه یک متن یا اثر را ادبی می‌کند. ادبیت که بن‌مایه مکتب فرمالیستی است، در حقیقت بیان‌گر فنونی است که اثر را هنری و زیبا می‌سازد. (خاقانی اصفهانی، ۱۳۸۹: ص ۱۳۴) از نظرگاه «یان موکاروفسکی»، نظریه‌پرداز چک، ادبیت اثر شامل غایت تشخیص بیان می‌باشد، یعنی تشخیص کنش بیان و کنش گفتار شعر باعث راندن جنبه ارجاعی و ارتباطات منطقی زبان به پس‌زمینه‌ای موجب می‌شود. کلمات خود چون نشانه‌های صوتی محسوس و ملموس می‌شوند. (داد، ۱۳۸۲: ص ۲۵)

در سطح فکری نیز می‌کوشیم با کند و کاو در سروده‌های یادشده، به دیدگاه شاعران پی ببریم؛ این‌که دغدغه آنان چیست، آسیب‌شناسی آنان در مورد این حادثه تلخ چه بوده، به باور آنان چه چیز موجب شکست آنان گشته و...

پیشینه بحث

به تحقیق می‌توان دریافت که پرداختن به شکست ۶۷ در آثار و پژوهش‌های ادبی و نیز مقالات در چند سال اخیر افزایش یافته است. در زبان و ادبیات عربی و نیز فارسی، پژوهش‌هایی به چشم می‌خورد که از میان آن‌ها می‌توانیم به کتاب «ادب المقاومة» اثر غالی شگری، «فلسطین و شعر معاصر عرب» تألیف خالد سلیمان، «ادب المقاومة» نوشته صالح احمد، «ادب المقاومة» اثر سید نجم، «موسوعة الادب الفلسطینی المعاصر» نوشته سلمی الخضراء الجیوسی، «دانشنامه فلسطین» تألیف مجید صفا تاج، «نزار قبانی و القضية الفلسطینیة» اثر میرفت دهان، «ملاحم الإلتزام القومي فی شعر نزار قبانی» نوشته یونس احمد فقیه، «الدراسات التحلیلیة فی الشعر العربی المعاصر» اثر محی‌الدین صبیحی، «کلیات سبک‌شناسی» تألیف سیروس شمیسا، «تشریح النص» اثر عبدالله محمد الغدومی و مقالات «نمادهای پایداری در شعر معاصر مصر» از علی سلیمی و اکرم چقا زردی، «موازنه چهارسویه شعر شکست» از ابوالحسن امین مقدسی، «نمادهای پایداری زنان در شعر فدوی طوقان» از علی‌اکبر احمدی چناری و علی‌اصغر حبیبی، «نگاهی به بازتاب فلسطین در شعر نزار قبانی» از محمدحسن فؤادیان و سید مهدی نوری کیدقانی، «مبانی ادبیات مقاومت معاصر ایران و عرب» از ناصر محسنی‌نیا و پایان‌نامه «فدوی طوقان و شعر او» از ابو‌الفضل رضایی اشاره نمود.

اما صرف‌نظر از این تحقیق‌های صورت گرفته، پژوهشی یافت نشده که به صورت مستقل به تحلیل سبک‌شناسانه این سروده‌ها بپردازد و نظرگاه‌های گوناگون آن‌ها را به‌بوته نقد و تطبیق بکشانند.

اهداف پژوهش

اهداف تحقیق در موارد ذیل خلاصه می‌شود:

- ۱- بررسی مبانی ادبیات مقاومت معاصر عرب و در پی آن پرداختن به شعر شکست ژوئن ۶۷ عرب‌ها از اسرائیل.
- ۲- سبک‌شناسی این سروده‌ها؛ برای درک زیبایی‌شناسی و میزان اثرگذاری بر مخاطب.

۳- استنباط چگونگی بروز شعر شکست در سروده‌های این چهار شاعر از خلال سبک‌شناسی سروده‌های مربوط به این واقعه.

۴- استشهاد به سروده‌های شاعران مذکور برای بازشناسی اسباب پرداختن به شکست ۶۷ عرب، با بررسی جهان درونی و ناخودآگاه شاعران و نیز شرایط محیط پیرامونی آن‌ها.

۵- تشریح علت‌ها و شیوه این شاعران برای برون‌ریزی حالات درونی خود در قالب شعر.

ضرورت پژوهش

اهمیت و ارزش پژوهش حاضر در آن است که می‌کوشد سروده‌های را سبک‌شناسی کند که به نوعی نماینده شعر معاصر عربی هستند و تحلیل و نقد آن‌ها و برجسته نمودن زیبایی‌هایشان، می‌تواند گامی باشد در جهت درک و فهم هرچه بهتر شعر معاصر عربی. دیگر این که با تلاشی که برای تطبیق دادن اصول سبک‌شناسی نسبت به این سروده‌ها انجام می‌گیرد، می‌تواند به فهم هر چه بهتر نظریه‌ها و اصول مطرح در نقد سبک‌شناسانه بیانجامد و فاصله بین نظریه پردازی و تطبیق را کم نماید. ارزش دیگر این تحقیق آنست که خوانش دیگرگونه‌ای از متن‌های مورد نظر ارائه دهد و زیبایی‌های پنهان آنها را فرادید مخاطب قرار دهد. در نهایت انجام چنین پژوهش‌هایی این فرصت را به دانشجویان رشته زبان عربی و فارسی می‌دهد که متن‌های دیگری را از این نظرگاه مورد نقد و تحلیل قرار دهند و یا دست کم در خواندن متون ادبی به برخی از مسائل مطرح شده در این تحقیق عنایت بیشتری داشته، و عنصری فعال در معادله شعری باشند.

فرضیه‌ها و سؤال‌ها

۱- سروده‌های مورد نظر در سطح آوایی با مضمون و بن مایه هماهنگ و همسو هستند و القاگر نوعی سرخوردگی اند.

۲- نوع گزینش و چینش واژگان سروده‌ها حکایت از نوعی ناامیدی و خوارشدگی عاطفی شاعران دارد.

- ۳- در نگاه سبک شناسانه، زمان شعر امل دنقل و شخصیت های حضور یافته در شعرش برخلاف دیگر شاعران، ناظر بر گذشته عرب ها است.
- ۴- تکرار حروف، واژگان و تعابیر، بینامتنی با میراث کهن عربی، دخل و تصرف در محور همنشینی واژگان و ... در برجستگی سبک متن شاعران، مورد نظر شده است.
- ۵- آیا شاعران یادشده، اهل پایداری و جهاد هستند، یا اینکه تنها بر عنصر شکست تمرکز نموده اند و راهکاری برای خروج از بحران حاضر ارائه نداده اند؟
- ۶- مفهوم واحد شکست، از سوی کدام شاعر هنری تر ترسیم شده و بر مخاطب تأثیرگذارتر عمل کرده است؟
- ۷- کدام قسم از سطح های زبانی (آوایی، لغوی و نحوی) بیشترین کارکرد را در شعر شاعران داشته است؟
- ۸- توجه به شگردهای بیانی و بهره گیری از فنون بلاغی شاعران، چگونه ارزیابی می شود و چه تأثیری بر القای مفهوم داشته است؟

شیوه پژوهش

روش توصیفی - تحلیلی با تکیه بر ابزار کتابخانه ای و استفاده از متون چاپ شده.

تنظیم فصل ها

حاصل این پژوهش در پنج فصل تدوین شده است:

فصل اول: به حقیقت واژه سبک و ماهیت لغوی و مفهوم آن در ادب عربی و اروپایی و فارسی می پردازد.

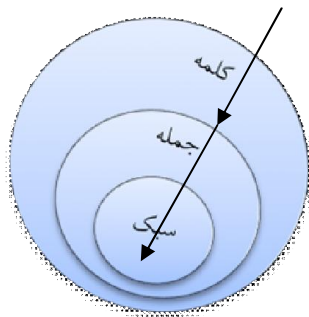
فصل دوم، سوم، چهارم و پنجم به بررسی سبک شناسانه قصائد شاعران نامبرده یعنی نزار قبانی، عبدالوهاب البیاتی، فدوی طوقان و امل دنقل پرداخته و از این رهگذر در پی آنست تا با کاوش در سه سطح زبانی، ادبی و فکری آثار، به اجزای متشکله ساختار متون دست یابد.

فصل اول

نگاهی به سبک، پیشینه آن و اصول سبک‌شناسی شعر

۱-۱- پیشینه سبک و سبک‌شناسی

سبک، نمودار گزینش و بهره‌گیری شاعر و نویسنده از امکانات متعدّد زبانی است. از دیدگاه ادبی، سبک یک هنرمند، همان شگردی که در آن، شخص، فرم‌های هنری خویش را به کار می‌گیرد. برای شناخت سبک یک اثر باید از کلمه و جمله گذر کرد و از ورای کلمات و جملات به سبک آن دست یافت که نمودار زیر گویای این امر می‌باشد:

کلمه، ماده خام برای ساخت کلام است و میان کلمه و سبک یک ارتباط غیر مستقیم وجود دارد که این ارتباط بواسطه جملات برقرار می‌شود. (عشتار، ۲۰۰۷: ص ۳۶) هر ادیبی به فراخور شرایط زمانی، مکانی، سیاسی و اجتماعی خود میان واژگان به شکل خاصی ارتباط برقرار می‌کند و بوسیله آن‌ها جملات را می‌سازد که با دقت و کنکاش در شیوه چینش واژگان و سپس جملات می‌توان به سبک آن اثر پی برد. به عبارت دیگر، نگاه سبک‌شناسانه، نگاهی فراتر از نگاه لغوی یا کلامی است و این دو تنها دست مایه‌ای برای رسیدن به سبک است.

بررسی سبک، تاریخی به قدمت رساله «درباره سبک» اثر دیمتریوس (۱۰۰ قبل از میلاد) دارد. این موضوع، تا قبل از قرن بیستم، غالباً جزئی ثانوی از تحلیل‌های دستوری و بدیعی و به‌طور کلی مطالعات و بررسی‌های مربوط به ادبیات و زبان ادبی بود. بنابراین، سبک‌شناسی به شکل یک رشته نیمه مستقل پدیده‌ای نوظهور است؛ پیشرفتی است در جریان توصیف‌های زبان‌شناختی که عمیقاً با رشد موضوعات و رشته‌های آکادمیک چون نقد ادبی و زبان‌شناسی مرتبط است. به‌طور کلی، توان تحصیلی سبک‌شناسی نوین عمدتاً ریشه در روش‌های تحصیلی و توصیفی زبان‌شناسی دارد. در

عین حال، سبک‌شناسی ادبی نوین، علاوه بر استفاده از زبان‌شناسی، از توان تعبیری نقد ادبی مدرن هم بهره می‌برد. در هر دو مورد، استفاده از روش‌های زبان‌شناختی به سبک‌شناسی امکان می‌دهد که از توصیفات تجویزی و فرمایشی پیشین تحت عنوان «سبک‌های درست» عدول و به سوی تحلیلی کامل‌تر از خود زبان و کارکردهای دائمی آن حرکت کند. (کاتونا، ۱۳۸۴: ص ۱۱۲)

همان‌گونه که گفته شد، سبک‌شناسی جدید در آغاز با علم زبان‌شناسی پیوند خورد، تا جایی که برخی پژوهشگران را واداشت تا آن را شاخه‌ای از علم زبان‌شناسی همگانی به‌شمار آورند، و از این جهت است که سبک‌شناسی جدید را حاصل مطالعات زبان‌شناختی «فردینان دوسوسور»^۱ در آغاز قرن بیستم می‌دانند. «شارل بالی»^۲ شاگرد سوسور - که برخی او را پدر سبک‌شناسی جدید می‌خوانند - کوشید تا سبک‌شناسی را شاخه‌ای از زبان‌شناسی محسوب دارد و این‌گونه بدان وجهه‌ای علمی بخشید. او سبک را نوعی بر افزوده‌های احساسی به واحد فکری و مطالعه عناصر مؤثر در زبان می‌داند. (شمیسا، ۱۳۸۴: ص ۱۷) شاگردان و پیروان او هم همین منوال را ادامه دادند و روز به روز سبک‌شناسی از حوزه نقد ادبی قدیم خارج شد و به سمت زبان‌شناسی رفت. روش شارل بالی این بود که عبارات و کلمات متحدالمضمون را با هم می‌سنجید و نتیجه می‌گرفت که این عبارات و جملات که دارای محتوای یکسانی هستند، از نظر عواطف با یکدیگر متفاوتند و به اعتقاد بالی این عواطف، محتوای سبک‌شناختی هستند که به محتوای زبان‌شناسی افزوده شده‌اند. (شمیسا، ۱۳۷۳: ص ۱۱۹)

بی‌گمان این تعریف بالی از سبک‌شناسی، شباهت بسیاری به تعریف علم بیان دارد که عبارتست از «ادای معنای واحد به طرق مختلف». «استفان اولمان»^۳ در سال ۱۹۶۹ سبک‌شناسی را علمی زبانی نقدی به‌شمار آورد و بر این باور بود که در بیان اهداف این علم نوظهور باید به نقد ادبی و زبان‌شناسی بطور همزمان توجه نمود. (سلیمان، ۲۰۰۷: ص ۱۲)

1. Ferdinand de Saussure.

2. Charles Bally.

3. Stephen Ullmann.